

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

כמה ימי שני חייד

הלכה

ברכת שזחיינו ברואה חבירו
ועל חיסון הקורונה

פרשת זיגש תשפ"א

שנה כ"ג - קובץ י"א [תשמ"ט]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת ויגש

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

"ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד" (מ"ו כ"ט).

יש לעיין למה לא מצינו בדברי חז"ל שיעקב ויוסף ברכו ברכת שהחיינו כדין הרואה חבירו לאחר שלשים יום וכמבואר בברכות (ג"ח ע"ב) ובשו"ע (סימן רכ"ה ס"א). וק"ו ליעקב שהתאבל על יוסף שנים רבות ולאחר כ"ב שנים שמח לראותו. והרי כתב רש"י מדברי חז"ל שיעקב קרא קריאת שמע, ויש לעיין אם בירך שהחיינו, והשאלה אחת היא גם על יוסף הצדיק. וכבר כתב הברכי יוסף שם דאם בחבירו אמרו, ק"ו לרבו ולמי שגדול ממנו ושמח לראותו. (ועיין לקמן אות ד' עוד בהלכה זו).

ונקדים לבאר כל עיקר גדר ברכה זו.

א

ביסוד גדר ברכת השבח

והנה זה רבות בשנים שהייתי תמה במה שלא מצינו בש"ס מקור לברכה זו. דהלא בכל שאר גדרי הברכות מצינו מקור שממנו למדו את חיוב הברכה. דהנה שתי ברכות הן מה"ת, ברכת המזון וברכת התורה, וכל שאר הברכות מדרבנן הן, והן נחלקות לשלושה גדרים. ברכות הנהנין, ברכות המצוה וברכות השבח.

בברכת המזון מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים ח' י') "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך", ברכת התורה למדו מדכתיב "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו" (ברכות כ"א ע"א). בברכות הנהנין פלפלו באריכות (ברכות ל"ה ע"א) ובסוף אמרו שסברא היא "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה". בברכות המצוה מצינו כמה דרשות וסברות בבבלי ובירושלמי (עיין מנחת אשר דברים סימן ט"ו). אך בברכת שהחיינו בפרט ובברכות השבח בכלל, לא מצינו בש"ס לא שאלה ולא תשובה, לא תיובתא ולא פירוקא מנין לן ברכות אלה.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

וע"כ צ"ל דפשוט הדבר בתכלית שעל האדם להודות להקב"ה ולהללו על חסדיו שעמנו בכל עת ובכל שעה, וזו תכלית הבריאה וכדברי הנביא (ישעיהו מ"ג כ"א) "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו".

ובגדר ברכות אלה כתב הרמב"ם לאחר שכתב ברכת הנהנין וברכת המצוה (פ"א ברכות ה"ג):

"וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה".

והמשיך בדברי קדשו (שם ה"ד):

"וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו".

ונראה פשוט דכונתו גם לברכת שהחיינו, וכמפורש בדבריו (פ"י מברכות ה"י), ולא כמו שכתב רבינו מנוח (פ"א שם) שכונתו לברכות התפילה. דבאמת כבר כתב באבודרהם שברכות התפלה הוי גדר בפני עצמו ואינן בכלל ברכות השבח. וכך ראיתי גם בספר המספיק לעובדי ה' למוהר"א בן הרמב"ם שכתב שכונתו לברכות קר"ש וברכות התפלה.

ולענ"ד ברור שכונתו לשלשה גדרים שונים:

א. ברכות השבח, כגון ברכות הרעמים, הזיקים, ברכת אילנות וכדו'.

ב. ברכות ההודיה, כגון ברכת הגומל, שעשה לי נס במקום הזה וכדו'.

ג. ברכות התפלה שהן בקשה, וכגון ברכות אמצעיות בעמידה וכן תפלת הדרך וכדו'.

והצד השוה שבכל אלה, ובעיקר ברכת השבח וההודיה שזכור תמיד את הבורא ית"ש ותהיה יראתו על פנינו כמבואר.

ולפי"ז ניחא טפי להבין שברכות אלה פשיטא המה כיון שכל ענינם ותכליתם לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו. דהלא זו תכלית האדם ותכלית הבריאה כולה.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

"והאלקים עשה שיראו מלפניו" (קהלת ג' י"ד). ובנביא ישעיהו "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". והרד"ק כתב שם לפרש עם זו יצרתי לי כדי שתהלתי יספרו (ועיין שיחות מנחת אשר מועדים ח"ג מאמר ל"ח).

וכך גם בענין ההודיה כתב הרמב"ן (סו"פ בא) "וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו".

הרי שהשבח, ההודיה והיראה הן הם תכלית הבריאה כולה, וברכת השבח וההודיה מיסודות העבודה המה.

ב

בגדר ברכת שהחיינו דרשות

הנה מבואר במס' עירובין (מ' ע"ב):

"ואמר רבה כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן מהו לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים, כיון דמזמן לזמן אתי אמרינן, או דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן, לא הוה בידיה. כי אתאי בי רב יהודה אמר אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן. אמר ליה רשות לא קא מיבעיא לי, כי קא מיבעיא לי חובה מאי, א"ל רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין אומר זמן אלא בשלש רגלים".

הרי לן דשני דינים יש בברכת שהחיינו. בשלש רגלים (וכן במצוות הבאות מזמן לזמן) הוי חובה, אבל על פירות חדשים הוי רשות ולא חובה.

ונחלקו הראשונים והפוסקים בכוונת הגמ' דברכה זו רשות היא. ומלבד השיטות השונות בביאור דברי הגמ' מצינו בזה עוד חידושי הלכה בדברי האחרונים, ואבאר.

א. כתב בספר האשכול (הלכות ברכת הודאה סוס"י כ"ג):

"ומאי דאמרינן התם אקרא חדתא ברכת שהחיינו רשות היא, לאו רשות לגמרי, דאי חזי ליה ודאי מברכין עליה אלא רשות פירושו דאי בעי חזי, ואי בעי לא חזי ליה

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

כלל ואינו מברך, ולא פוקי דלא להוי עליה חובה למיהדר עילויה, ואינה חובה כזמן דר"ה ורגלים שאין יכול לפטור עצמו".

הרי דס"ל דאם ראה פירות וכלים חדשים חייב לברך, אלא שאינו חייב לראות.

והחתם סופר (שו"ת או"ח סימן נ"ה) כתב קצת בסגנון אחר, ולשיטתו אם הוא שמח בראייתם חייב לברך, והוי רשות לענין שאם אינו שמח פטור מלברך.

ב. בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן רמ"ה ור"ג) משמע מפשטות דבריו דהוי רשות גמורה, וכך סתימת הפוסקים, וכ"ה ברמ"א (או"ח רכ"ג ס"א), עי"ש.

ג. הנצי"ב במרומי שדה (ברכות נ"ד ע"א) כתב לחלק בין הרואה פרי חדש וכלים חדשים דהוי רשות כמבואר בעירובין, למי שבנה בית חדש ונהנה ממנו שברכתו חובה, עי"ש. אך הדברים חידוש שאין בהם לא הכרח ולא בית אב בדברי רבותינו הראשונים.

ד. כתב המשנ"ב (סימן רכ"ג סק"ז, רכ"ה סק"ט, ובבה"ל סימן רי"ט ס"ד) דאף שאמרו דהוי רשות ודאי אין לבטלה סתם, אלא שאינו נענש אם לא בירך, ומקור הדברים במגן אברהם (סימן רכ"ג סק"ג) וכבר כתב כן בדרכי משה (סימן רכ"ג), עי"ש.

והרי זה כעין מש"כ התוס' בברכות (כ"ו ע"א) דאף דתפילת ערבית רשות אין זה אלא במקום מצוה עוברת, דאינה חובה גמורה כשחרית ומנחה, אבל ודאי אין לבטלה בחנם, עי"ש.

ה. חידוש גדול כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן כ"ה ד"ה עוד כתב הסמ"ג) דאף דברכה זו רשות היא, מ"מ כיון שנהגו לברך, קיבלו עליהם חובה, וכעין מש"כ התוס' (יומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר, חגיגה ט' ע"ב ד"ה או) בשם הבה"ג, וכ"ה שיטת הרי"ף (ברכות י"ט ע"א מדה"ר) לגבי תפילת ערבית, עי"ש.

וכ"כ בערוך השלחן (רכ"ה ס"א) וכך רמזו בקצרה במגן גבורים (סימן רכ"ה אלף המגן ס"ק ח'), עי"ש.

ועיין עוד מש"כ בשו"ת מנחת אשר (ח"א סימן ט' אות א'), ואכמ"ל.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

ג

ברכת הרשות להקל או להחמיר

והנה איתא בשו"ע (סימן רכ"ג ס"א):

"ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן".

וכתב הרמ"א:

"הגה: ואם מתה אשתו בלידתה, מברך שהחיינו, דהא ליכא הטבה לאחריני, וכן אם מת האב קודם שילדתו, היא מברכת שהחיינו (כן נראה לי ליישב הרשב"א סימן רמ"ה), ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות".

ובמג"א (סק"ג) ובמשנ"ב (סק"ז) פירשו דרבים נוהגים להקל בברכת שהחיינו דרשות, אך טעות בידם, דאף דהוי רשות ואינו נענש אם אינו מברך, מ"מ מצוה לברך ואין לבטל, וכ"כ המשנ"ב לקמן (סימן רכ"ה סק"ט) ובביאור הלכה (רי"ט ס"ד ד"ה ואין), עי"ש.

ויש לעיין בברכת שהחיינו דרשות, האם סיבה היא להחמיר בברכה ולהמנע מלברכה אלא במקום שמצינו בחז"ל ובפוסקים, או שמא היפך הדברים כיון שרשות היא, הרשות נתונה לברכה בכל ענין שבו שמח האדם שמחה גדולה.

ונחלקו בזה גדולי הפוסקים.

דהנה נחלקו במצות בדיקת חמץ וביעורו, אם ראוי לברך שהחיינו. כתב הטור (או"ח סימן תל"ב):

"ובעל העיטור כתב איכא מאן דמברך שהחיינו דהא מזמן לזמן קאתי ואיכא מאן דאמר דלא בריך דהא לא קבע ליה זימנא דהא מפרש בים ויוצא בשיירא ודעתו לחזור אפילו מראש השנה צריך לבדוק ומסתברא רשות הוא ומאן דבעי מברך".

והבית יוסף שם כתב:

ה

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

"תימה מפני שהוא רשות היה לנו להחמיר ולומר מספק לא יברך".

ומצינו בדברי גדולי הדורות כמה דרכים ליישב דברי בעל העיטור.

א. הב"ח שם כתב עפ"י שו"ת הרשב"א דאין כונתו לומר דכיון דברכת שהחיינו רשות היא לפיכך יכול לברך אף בספק, אלא כונתו דכיון שנחלקו אם יש לברך זמן על בדיקת חמץ ויש בזה אף מנהגים חלוקים רשות ביד האדם לנהוג כמנהג מקומו ולברך, ואין למחות בידם.

ולפי פירושו אין כאן חידוש כלל בדין ברכת שהחיינו אלא קביעת הלכה לגבי שאלה מסויימת זו דעבד כמר עביד ודעביד כמר עביד, עי"ש.

ולכאורה מסתבר כפירושו דהלא עד כאן לא אמרו בעירובין דברכת הזמן הוי רשות אלא אקרא חדתא, דהיינו בפירות וכלים חדשים, ולא במצוה, ואנן במצוה עסקינן.

ב. כתב הדרישה (שם ס"ק ג):

"ז"ל ב"י תימה מפני שהוא רשות היה לנו להחמיר ולומר דמספק לא יברך וכו' עכ"ל ולעד"נ דלא דמי למ"ש רבינו בסימן כ"ט ואני תמה דודאי כיון שאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה דהתם כיון שודאי אינו חייב לברך דקיימא לן לילה זמן תפילין הוא אם יברך הוי ברכה לבטלה אבל היכא דמספקא לן כגון זמן בראש השנה ויום הכיפורים או הכא רשות הוא לברך".

והנה כונתו למש"כ הטור בסימן כ"ט לדחות את דברי רב האי גאון דרשות ביד האדם לברך "לשמור חוקיו" כשהוא מסיר תפיליו וכתב הטור דכיון דקיי"ל לילה זמן תפילין הוי ברכה לבטלה, ולכאורה כונת הדרישה דשאני התם דודאי פטור ולפיכך הוי ברכה לבטלה משא"כ בני"ד דהוי ספק. ומפשטות לשונו משמע שבא לחלק בין ספק לודאי ולא בין ברכת המצוה לברכת הזמן.

ולכאורה נראה דיסוד דבריו דמה שאמרו ספק ברכות לקולא כונתם שיש לברך וכשיטת התוס' בברכות (י"ב ע"ב), וכך משמע מדבריו גם בסימן כ"ט בשם הגאון ר' אברהם מפראג, עי"ש.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

ג. במזמור וקציעה כתב ליישב דשאני ברכת שהחיינו משאר ברכות ולגבי ברכת שהחיינו לא אמרינן ספק ברכות להקל, כיון שעיקר הברכה משום שמחה היא, ואף המקיים ספק מצוה, אם שמח הוא בקיומה שפיר מברך ואין כאן ברכה לבטלה, והגרי"ע השתבח בסברא זו, וכתב בסו"ד "והבן זה וזכרהו, כי כלל גדול הוא וממנו תעמוד על כמה דברים שבאו בזה הענין".

ואף שבגמ' לא אמרו דהוי רשות אלא אקרא חדתא, דהיינו פירות חדשים ולא במצות, כתב הגרי"ע דרק בשלש רגלים הוי חובה דהוי ימי שמחה והלל, אבל בבדיקת חמץ שאין בו שמחה ואין זמנו כל כך קבוע, דאם לא בדק בליל י"ד בודק ביום ואם לא בדק לפני החג בודק אחריו, הוי כעין פרי חדש דהוי רשות, עי"ש.

ולכאורה מסתבר טפי דהוי ככל מצוה שזמנה קבוע, דמ"מ אינו בדיקת חמץ אלא אחת לשנה בחג המצות. ועוד דבדיקה דלאחר החג אין בה מצות בדיקת חמץ כלל אלא תקנת חכמים משום חמץ שעבר עלו הפסח, והארכת בזה במנחת אשר פסחים (סימן א'), ואכמ"ל.

וכבר קדמו הב"ח (סימן כ"ט וכן בסימן תל"ב), וחידוש שהמזמור וקציעה לא הביא דבריו.

והצל"ח בברכות (ס' ע"א) כתב אף הוא סברא זו מדעתא דנפשיה וחידוש עוד, דכיון שאמרו דברכת שהחיינו מיסודו הוי רשות, לעולם יכול האדם לברך כשהוא שמח וטוב לב משום כל ענין וסיבה שהיא ולא הוי ברכה לבטלה, וזו הפלה בסברא זו, ואף הוא לא הביא את דברי הב"ח.

ומ"מ חזינן דיש שנקטו דבברכת שהחיינו לא אמרו ספק ברכות להקל ויש בזה שני סגנונות, אם משום דמצינו בה גדר רשות, וכיון דהוי רשות, הרשות נתונה לברך אף במקום שאין חיוב, ואם משום שעיקר הברכה נתקנה משום שמחת הלב וכל ששמח במעשי מצוות אף את"ל שבאמת אין כאן מצוה לא גרע מפרי חדש ובגד חדש ששמח בראיתם.

אך דעת רוב הפוסקים כשיטת הבית יוסף, דאף בברכת שהחיינו אמרינן ספק ברכות להקל, ואדרבה, כיון דהוי רשות יש להחמיר טפי שלא לברך במקום שאין חיוב.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

ואף הב"ח שכתב (בסימן כ"ט) סברא זו דכיון שעיקר הברכה משום שמחה לא אמרינן בה ספק ברכות להקל, והוא מרא דשמעתתא לא נקט כן להלכה, ולגבי ברכת הזמן על ביעור חמץ (סימן תל"ב) אף שגם שם חזר על סברא זו מ"מ כתב בסו"ד:

"ולענין הלכה ראוי ונכון לכל אחד שלא להכניס עצמו בספק ברכה וכך נוהגין שלא לברך שהחיינו בבדיקת חמץ וכו'".

וכך כתב גם בשו"ת הב"ח (סימן קל"ב) בענין מי שאכל בית בליל א' דסוכות כשירדו גשמים האם יברך שהחיינו על ישיבה בסוכה למחרת, וכתב דכיון דהוי ספק לא יברך, עי"ש.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רמ"ז) כתב דאף דברכת המצוה סמכינן ארובא ולא הוי בכלל ספק ברכה, לענין ברכת שהחיינו כל שיש בו ספק כלשהו ואף על צד המיעוט, לא מברכינן כיון דהוי ברכת הרשות, וכתב ליישב בזה את שיטת הרוקח שהביא הבית יוסף (יו"ד סימן רס"ה) דלא מברכינן שהחיינו במילת הבן מחשש שמא נפל הוא, ותמהו עליו ממה שמברכים ברכת המילה וברכת להכניסו, וכתב החת"ס דשאני ברכת הזמן דכיון דהוי רשות יש להחמיר ולא לברך אף משום ספק רחוק. אך לכאורה יש לתמוה דהלא בדיקת חמץ במצוה עסקינן דלא הוי רשות אלא חובה, וכמ"ש לעיל.

ועיין עוד בשו"ת חת"ס (או"ח סימן נ"ה) שם כתב לחזק את סברת הב"ח דבשהחיינו יש לברך אף בספק, וכתב לפרש דמה שאמרו דברכת שהחיינו הוי רשות אין כונתם אלא דעל פרי וכלים חדשים אין לברך אלא כששמח בהם, וכל שאינו שמח אינו מברך. אבל מי שיודע בעצמו שהוא שמח בהם חייב לברך שהחיינו ואם לא בירך ביטל מצותו.

ולפי"ז כתב די"ש ג' דרגות בברכת שהחיינו. א. במועדים ובמצוות חייב לברך אף אם אינו שמח, ובטלה דעתו אצל כל אדם. ב. בכל ענייני דעלמא שלא תיקנו בהם לברך אף אם שמח הוא ברכתו לבטלה דבטלה דעתו אצל כל אדם (וזה שלא כדברי הצ"ח הנ"ל). ג. בכלים ופירות חדשים אם שמח מברך ואם אינו שמח לא יברך.

אך כל שיש בו ספק, שוב לא בטלה דעתו אצל כל אדם ואם שמח הוא יכול לברך, עי"ש.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

וכ"ז שלא כדבריו בתשובה הנ"ל ליישב שיטת הרוקח.

ומ"מ להלכה נקטינן דאף בברכת שהחיינו ספק ברכות להקל שלא יברך כמבואר.

ד

האם לברך שהחיינו או הטוב והמטיב על חיסון הקורונה

הנני במענה קצר לשאלתו שהיא שאלת רבים מכל רחבי תבל, היות ובימינו אלה זכינו בסעייתא דשמיא לחיסון נגד מחלת הקורונה, ומודים אנו לקוב"ה בורא רפואות, וכולנו תקוה שאכן ע"י חיסון זה נצא מן המיצר למרחב והקב"ה ימנע מגיפה מנחלתנו

האם מי שמקבל את החיסון צריך לברך שהחיינו או ברכת הטוב והמטיב.

הנה ברכת שהחיינו מצינו בהלכה באחד משני אופנים.

א. על המועדים והמצוות שבאים מזמן לזמן. וברכה זו ברכת חובה היא.

ב. על הרואה פירות חדשים וכלים חדשים, וברכה זו ברכת הרשות היא, וכל זה מבואר במס' עירובין (מ' ע"ב):

"מהו לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים, כיון דמזמן לזמן אתי אמרינן, או דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן, לא הוה בידיה. כי אתאי בי רב יהודה אמר אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן. אמר ליה: רשות לא קא מיבעיא ליי".

ויש לעיין האם ראוי לברך ברכות אלה על שאר ענינים המשמחים לב ונפש. דהלא במהלך חייו של אדם יש דברים רבים הגורמים לו שמחה יתירא, הרבה יותר מפירות או כלים חדשים, ולא מצינו שיש לברך עליהם. ולא מצינו דמי שזוכה להכניס את בתו או בנו לחופתם, מברך שהחיינו או הטוב והמטיב.

ולכאורה נראה דאין לברך ברכות אלה אלא על דבר חדש ששמח בראייתו ככל הנני שבשו"ע (סימן רכ"ה). ומה דמצינו (סימן רכ"ב ס"א) דעל שמועות טובות מברך שהחיינו והטוב והמטיב כבר כתב שם המשנ"ב (סק"א) מהפמ"ג שלא נהגו כן, וכך הביא מהמור וקציעה שפקפק בהלכה זו.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

ויש לעיין בזה עוד לפי מה שמצינו בדברי הפוסקים די"א שלא מברכים שהחיינו על מצות מילה משום צערא דינוקא, הרי דאף בברכת שהחיינו על מצוה שראוי לברך עליה והוי ברכת חובה, אין מברכין כיון שיש בה צער, ק"ו לברכת הרשות שאין לברך במקום שיש בו צער. ולקיחת החיסון אעפ"י שהיא לתועלת גדולה, ויש בה הצלת נפשות, מ"מ התוצאה המיידית היא כאב, וכמעט כל המתחסנים מרגישים כאב בזרוע שבה נותנים את זריקת החיסון ורבים מרגישים עוד תסמינים קלים, וכיון שיש בו כאב וצער אין לברך.

ואין זה דומה להמבואר דמי שמת אביו וירש נכסיו מברך ברוך דיין האמת ושהחיינו, דשאני התם דמברך על שני עניינים נפרדים, על מות האב מברך דיין האמת ועל הנחלה מברך שהחיינו, משא"כ במילת הבן והחיסון שבחדא מחתא יש שמחה וצער, וכה"ג אין לברך.

ואף שבמילה נוהגין ברוב המקומות לברך שהחיינו, אין זה אלא משום שזה ברכת חובה, אבל בברכת הרשות מסתבר דלכו"ע לא יברך.

ומ"מ עצתי כאשר אדם שמח שמחה גדולה בענין כלשהו ונפשו חפצה לברך את ה', שקנה בגד חדש ויברך עליה שהחיינו ויכוין בלבו גם להודות ולהלל על חסדיו יתברך שמו באותו הענין המשמחו. וכך אני נוהג כאשר אני זוכה לראות את אחד מספריי יוצא לאור עולם, ואני מברך את ה' בברכת שהחיינו במקהלות ע"י לבישת ציצית חדשה.

ה

הרואה חבירו לאחר שנתרפא ממחלת הקורונה האם יברך שהחיינו

י"ט אייר תש"פ

הנני במענה קצר לשאלותיו, במי שרואה את חבירו שהבריא ממחלת הקורונה, ובכל תקופת המחלה היה בבידוד מוחלט ושמחתו גדולה לראותו, האם יברך שהחיינו או מחייה מתים.

ומענין לענין שאלת שאלות רבות ומחכימות, מתי יברך וכיצד יברך וכו'.

ברכת שהחיינו ברואה חבירו ועל חיסון הקורונה

אך אענה בקיצור במה שאני מורה ובא זה עידן ועידנים, דאף שנהגו לברך את כל ברכות השבח וההודיה (סימן רכ"ג – רכ"ה) לא נהגו לברך על חכמי ישראל, ולא ברואה את חבירו לאחר שלושים יום, ובטעמא דמילתא אמרתי, דברכות אלה או שנכַּשְׁל לברך ברכה לבטלה, או שנרבה בהלבנת פנים, בשנאת אחים ומחלוקת.

הגע בעצמך, אדם רואה לאחר שלושים יום שנים מחבריו מימים ימימה (בזה אחר זה בענין שאינו יכול לברך ברכה אחת על שניהם), הוא שמח מאוד לראות את פלוני ואינו שמח כלל לראות את אלמוני, כיצד יעשה, יברך על זה ולא על חבירו, נמצא מלבין פני חבירו וגורם לו צער ובושת פנים, יברך על שניהם נמצא מברך ברכה לבטלה.

וכיוצא בדבר ברואה חכמי ישראל, וכי כיצד נקבע על מי ראוי לברך ועל מי לא. הלא בימי קדם היו גדולי ישראל שכל העולם כולו האירה מכבוד תורתם ולא היה איש שפקפק בגודל קומתם. גדולים אלה מקובלים היו על העם כולו. לא כן בימינו, כל עדה וכל חוג עם הגדול שלו, וכל חצר והצדיק שלה, זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה, ואם באנו להורות שאכן ראוי לברך ברכה זו, זה מברך ברכה לבטלה וחבירו פוגע בכבוד התורה.

ומטעם זה נראה לענ"ד שיש להמנע מלברך ברכות אלה שאינם ברכות חובה אלא ברכות הרשות.

אך ודאי שהרואה את חבירו לאחר שהבריא ממחלה קשה זו יודה להקב"ה שברחמיו המרובים שלח רפואה שלימה מן השמים, אלא שלא יברך בנוסח ברכה שתקנו חכמים בשם ומלכות, אלא יודה להקב"ה בשפה המדוברת, וכך ראוי לנהוג בכל מדה טובה שאין עליה ברכה מסויימת.

כמה ימי שני חייד

כמה ימי שני חייד

"ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייד ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם" (מ"ז ח'–ט').

כל הקורא את תשובתו של יעקב אבינו לשאלת פרעה ישתומם, מה אריכות הדברים, ומה כונתו של יעקב בדברו על ימי חייו ושנות מגוריו, ולמה מתייחס הוא בכלל לשני חיי אבותיו, כאשר פרעה לא שאלו אלא על ימי חייו הוא, (ועיין בספורנו לפי פשוטו של מקרא).

ונראה בזה דיעקב אבינו איש תם ענותן ושפל ברך, יעקב שאמר "קטונתי מכל החסדים", כאשר הוא נשאל "כמה ימי שני חייד" נשבר לבו בקרבו, וכי "חי" אנכי שואל הוא את עצמו הלא "רשעים בחייהם קרויים מתים וצדיקים במיתתם קרויים חיים" (ברכות י"ח ע"ב), והלא חיי בעלי החכמה ומבקשיה ללא תלמוד כמיתה חשובים" (רמב"ם פ"ז מהלכות רוצח הלכה א'), והלא אין חיים אלא תורה שנאמר 'כי היא חייכם ואורך ימיכם', יעקב אבינו אינו יכול לומר על עצמו שימיו ימי חיים הם, אמנם "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה", שנות מגורים הם, אלה השנים בהם מתגורר הוא בעוה"ז אבל אין אלה שנות חיים, "מעט ורעים היו ימי שני חיי, ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם". אצל אבותי הגדולים היתה חפיפה מוחלטת בין ימי חייהם לשנות מגוריהם, אברהם זקן בא בימים, וכן יצחק בנו, כל ימיהם, ימי תורה וימי עבודה היו, כל ימי מגוריהם ימי חיים היו, חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים, אמנם אצלי אומר יעקב בענותנותו נפרצו הדרכים, שלשים ומאת שנה ימי מגורי אך מעט ורעים היו ימי שני חיי...

וזה הנראה פשר הכתוב באדם הראשון (בראשית ה' ה') "ויהיו כל ימי אדם אשר חי", ולכאורה יש כאן יתור לשוני, דפשיטא שמדובר בימים אשר חי ולא בימי מותו, אלא שהכתוב משמיענו שכל ימיו ימי חיים היו, וכך אצל אברהם (כ"ה ז') "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי", אבל

כמה ימי שני חייד

בישמעאל כתיב (כ"ה י"ז) "ואלה שני חיי ישמעאל" ולא כתיב "אשר חי", דימי מגורים היו אלה ולא שנות חיים, וכדבריו של יעקב אבינו בענותנותו.

אך לא כן מעידה תורתנו הקדושה על יעקב אבינו, אלא "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (מ"ז כ"ח) כאברהם ויצחק כך יעקב כל ימיו שנות חיים היו, חיים לדורי דורות ולנצח נצחים.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

